

Malmö stad
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden

Datum

2025-05-02

Adress**Diarienummer**

GYVF-2025-1295

Yttrande**Till**

Stadskontoret

**Remiss angående remiss Utbildningsdepartementet -
Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)
STK-2025-548**

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslutar att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet "Ett likvärdigt betygssystem" (SOU 2025:18). Utredaren har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet samt systemet för meritvärdering. Förslagen syftar till att betyg och meritvärden från grundskolan, gymnasieskolan och komvux ska spegla elevers ämneskunskaper mer rättvisande samt motverka betygsinflation.

Nämnden bedömer att det är positivt att utredningen lämnar ett förslag för en mer rättssäker och likvärdig bedömning av elevernas prestationer och därmed motverkar betygsinflationen. Systemet med meritvärdeskalibrering och nationella slutprov tillför nationella referenspunkter för betygsättning som har saknats i Sverige. Nämnden delar utredningens bedömning att nationella referenspunkter bidrar till att det säkerställs att elever med ett visst betyg har motsvarande kunskaper oaktat skola.

Även om förslagen medför positiva konsekvenser ser nämnden samtidigt ser en rad utmaningar med förslagen såsom betygssystemets legitimitet och transparens, en risk att undervisning blir provstyrd och att elevernas stress kan öka.

Nämnden ser flera utmaningar med förslagen för komvux där enbart nationella slutprov ska användas för urval till högskolan. Eleverna kommer att behöva aktualisera sina kunskaper inför att de ska skriva nationella slutprov om det gått en tid mellan att undervisningen har avslutats och att slutprov erbjuds. Det kan också medföra att det skapas förväntningar på huvudmannen att organisera undervisning inför slutproven.

Nämnden bedömer att tidsplanen för införande av reformen är snäv och att det inte finns utrymme för anpassningar. Därför föreslår nämnden att införandet bör senareläggas.

Yttrande

Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden har fått möjlighet att yttra sig över betänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18). Utredaren har haft i uppdrag att analysera och lämna förslag på förändringar i betygssystemet och systemet för meritvärdering, vilka syftar till att betyg och meritvärden från grundskolan och gymnasial nivå mer rättvisande speglar elevers ämneskunskaper samt att betygsinflation motverkas. Nämnden har valt att yttra sig i huvudsak över de förslag som berör gymnasieskola och komvux.

Övergripande synpunkter

Utifrån uppdragsbeskrivningen anser nämnden att utredningen har uppnått sitt syfte. Systemet med meritvärdeskalibrering och nationella slutprov tillför nationella referenspunkter för betygsättning som har saknats i Sverige. Urvalet blir mer rättssäkert när bedömningen av elevernas prestationer blir mer likvärdig. Nämnden vill också framhålla att förslagen i sig innebär en tydlig förändring i svenskt utbildningsväsende då lärarens betyg endast kommer att utgöra ett referensvärde för eleven. Det är en stor förändring, eftersom lärarsatta betyg hittills har varit avgörande för den slutliga bedömningen av elevens kunskaper.

Nämnden bedömer att det är positivt att utredningen lämnar ett förslag för att bekämpa betygsinflationen. Nämnden delar utredningens bedömning att nationella referenspunkter bidrar till att det säkerställs att elever med ett visst betyg har motsvarande kunskaper oaktat skola.

Nämnden konstaterar att förslagen innebär att lärarnas administrativa arbete kan minska, eftersom slutprov kommer att rättas centralt och elevernas genomsnittliga betygsvärde kalibreras centralt. Möjligheten till prövning kommer att begränsas. Systemet kommer att minska risken för otillåten påverkan i samband med betygsättning.

Nämnden tillstyrker att betyget F tas bort (utredningens avsnitt 9.2.2) och stödjer utredarens resonemang om att skillnaden mellan F och E, det vill säga tio poäng, är mycket större än mellan övriga betygssteg och att skillnaden är omotiverad. Avståndet mellan övriga betygssteg är två och en halv poäng.

Även om förslagen medför positiva konsekvenser ser nämnden samtidigt en rad problem med förslagen såsom systemets legitimitet och transparens, en risk att

undervisning blir provstyrd och att elevernas stress kan öka. Dessa problem beskrivs mer ingående nedan.

Nämnden anser att de alternativa modellerna borde ha utretts närmare. De övriga tre modellerna som utredaren tar upp är visserligen inte lika gynnsamma för betygens likvärdighet, men hade sannolikt medfört att meritvärderingen blivit mer transparent och begriplig för elever och vårdnadshavare. En direktstyrningsmodell, där lärare själva hade kalibrerat betygen, hade kunnat medföra mindre ingrepp i undervisningen och mindre stress för eleverna.

Det finns en viss målkonflikt i förslagen inom vuxenutbildning då flexibilitet och möjligheter till prövningar ska utgöra en central roll i skolformen. Utredningens förslag begränsar emellertid möjligheterna till prövning och systemet med nationella slutprov blir styrande för övergången till högskolan. Dessa förslag bedöms minska flexibiliteten i skolformen även om de bidrar till att öka betygens likvärdighet.

1. Meritvärdering (utredarens förslag 8.1 och kapitel 11)

Utredarens huvudförslag är att elevens genomsnittliga betygsvärde ska kalibreras vid meritvärderingen. Lärarens betyg kommer att motsvara 70 procent av elevens betygsvärde och 30 procent av elevens meritvärde kommer att utgöras av resultat på ett nationellt slutprov. De betyg som lärarna sätter enligt skalan 1 – 10 kommer att utgöra 70 procent av elevernas meritvärde. Eleverna skriver även nationella slutprov som ska utgöra 30 procent. De individuella betygsvärdena ska kalibreras med mellanskillnaden med skolans genomsnittliga provresultat (baserat på programnivå). De lärarsatta betygen ändras aldrig men elevernas meritvärde kan justeras upp eller ner beroende på skolans genomsnittliga provresultat.

Betygsskalan förändras även till en skala mellan 1–10 och betyget F avskaffas. En elev kan få ett betyg 1–3 som står för mindre än godtagbara kunskaper.

1.2. Oklarheter gällande förslagen om meritvärdering

Det finns emellertid även andra förslag i utredningen för hur viktningen ska gå till. Bland annat ska ämnen utan nationella prov eventuellt viktas ned, vilket innebär att de väger mindre i det sammanlagda meritvärdet. Konsekvenserna av hur detta påverkar eleverna framkommer inte och behöver utredas ytterligare.

Utredaren föreslår att kalibreringen ska ske genom att skolans genomsnittliga betygsvärde ska jämföras med skolans genomsnittliga provresultat på de nationella slutproven. Detta innebär att en enskild elevs resultat kan påverkas av andra elevers prestationer och lärares betygsättning. Enligt utredaren ska inte förslagen vara negativa för högpresterande elever som går på i övrigt lågpresterande skolor. Samtidigt finns det en risk att det ändå blir så om lärarnas betygsättning på skolan är ojämn. Utredaren

skriver: "En enskild högpresterande elevs betyg sänks alltså inte på grund av att den har flera svagpresterande skolkamrater, så länge lärarna varit konsekventa i sin betygssättning så att betygen är rättvist satta inom skolan"(s.418). Nämnden anser att denna del behöver utredas ytterligare då det inte är ovanligt att betygen varierar inom en skola mellan lärare inom samma program eller inom samma ämne på olika program.

Nämnden ser att det kan finnas en risk för att eleverna väljer gymnasieskola efter skolans resultat i slutproven. Det finns också en risk för att elever tappas sin motivation när deras betyg kalibreras ner som en följd av andra elevers prestationer.

1.3 Utmaningar med förslagen om meritvärdering

1.3.1 Systemets legitimitet och transparens (konsekvensanalys 21.5.2)

Nämnden delar utredarens bedömning att en svaghet i systemet är att det är svårt för elever och vårdnadshavare att förstå vilket meritvärde eleverna kommer att få, eftersom de inte får besked om det förrän betyg och resultat från slutproven har kalibrerats av Skolverket. Då beräkningarna bygger på nationell statistik är det mycket svårt att göra beräkningarna själv eller att förutse resultatet av kalibreringen.

1.3.2 Risken för negativ påverkan på yrkesutbildningar (utredarens bedömning 21.6.3)

I utredarens huvudförslag ska elever inom yrkesprogram som vill ha grundläggande behörighet skriva nationella slutprov i gymnasiegemensamma ämnen. Utredaren föreslår också att yrkesprov tas fram för elever på yrkesprogram på samma sätt som föreslås i Fler vägar till arbetslivet (SOU 2024:74). Det är oklart hur yrkesproven ska utformas och vad det innebär för antalet prov som elever på yrkesprogrammen ska skriva. Yrkesproven ska dock inte användas som nationella slutprov. Nämnden anser att förslaget om yrkesprov behöver utredas innan förslagen genomförs. Nämnden anser vidare att det vore negativt för eleverna om de nationella slutproven inte kalibreras med yrkeskurser som är elevernas huvudsakliga studieområde. Även yrkesutbildningarnas attraktionskraft kan påverkas negativt.

1.3.3 Slutprovets påverkan på undervisningen och elevernas stress (utredarens kapitel 19)

I utredarens modell för meritvärdering (se utredningens avsnitt 11.2) ska eleverna skriva nationella slutprov i fem till åtta ämnen. Resultaten på samtliga prov räknas samman till ett genomsnittligt individuellt provresultat. Resultaten på proven ska användas både för att kalibrera de lärarsatta betygen och som en egen komponent i meritvärdet. Vilka nationella slutprov en elev genomför beror på elevens studieväg. Huvudförslaget bygger på att de nationella slutproven görs i gymnasiegemensamma ämnen som matematik, engelska och svenska med flera.

Nämnden anser att ämnesbetygsreformen (Gy25) i viss mån skapar möjligheter för långsiktighet och fördjupning för elever genom att ämnesbetyg med flera nivåer införs. Betygsutredningens förslag med ökad fokus på prov kan motverka Gy25 intentioner.

Undervisningen i Sverige är inte så provorienterad som i andra länder i Europa. Med nationella slutprov finns en risk för att undervisningen inriktas på det som tas upp på slutproven och på det sätt som uppgifter utformas där. Risker med slutproven är därför att lärarnas planering av undervisningen begränsas till att träna eleverna inför slutproven. Nämnden bedömer att det behöver utredas ytterligare hur en ökad inriktning på prov påverkar elevernas lärande och deras möjligheter att utveckla kritiskt tänkande. Nämnden bedömer även att det finns en risk för att en provorienterad undervisning kommer göra det svårare för lärarna att skapa ett genuint intresse för undervisningens innehåll hos eleverna.

Vidare är elevernas stress ett problem i gymnasieskolan och stressen är bland annat en följd av gymnasieskolans kursutformning¹ och dagens betygsättning. Utredaren tar även upp denna problematik i kapitel 19 men presenterar inga förslag för att motverka stress. Nämnden bedömer att lärarna fortsatt kommer att testa elevernas kunskaper i de olika nivåerna på samma sätt som idag. Utöver lärares prov och betygsättning kommer elever skriva 5–8 nationella slutprov. Nämnden bedömer därför att förslagen ytterligare kan komma att öka elevernas stress och därmed behöver utredas ytterligare i relation till elevernas arbetsmiljö.

1.3.4 Utmaningar med meritvärdering i komvux (utredarens förslag 13.3)

Utredaren föreslår en annan modell för komvux (kapitel 13) än för gymnasieskolan. I komvux ska enbart nationella slutprov användas för ansökan till högre utbildning. Lärarsatta betyg ska fortfarande finnas, till exempel när en elev söker arbete, men betyg ska inte användas för urval.

Idag har komvux fem kursstarter per läsår. Det beror bland annat på att komvux ska vara en flexibel skolform som ska kunna stödja elever som behöver komma vidare till högre studier eller arbete. Utredaren föreslår att det ska finnas två tillfällen per termin att skriva slutprov samt ett uppsamlingstillfälle. Det finns emellertid bara ett antagningstillfälle till högskolan per termin.

Nämnden ser flera utmaningar för såväl organisation som individ. En utmaning är att eleverna behöver aktualisera sina kunskaper inför att de ska skriva nationella slutprov, om det gått en tid mellan att undervisningen har avslutats och att slutprov erbjuds. Det kan också medföra att det skapas förväntningar på huvudmannen att organisera

¹ Se En gymnasieskola för alla (SOU 2016:77) s.171

undervisning inför slutproven. Det finns en tydlig risk för att elever i hög grad kommer att välja de kursstarter som ligger närmast i tid till ett av högskolans antagningstillfällen. Det kan också bidra till inlåsningsseffekt om en elev inte initialt genomför slutprov, men senare vill studera vidare.

1.3.5 Konsekvenser av statistisk kalibrering för elever och skolans organisation

Nämnden anser att systemet skapar en osäkerhet för eleverna eftersom det inte går att veta säkert om de blir antagna förrän efter att betygen kalibrerats (se avsnitt 1.3.1). Det blir extra allvarligt om eleven inte kan skriva om slutprov och komplettera till meritvärde 4 för att bli behörig till ett nationellt program i gymnasieskolan. Eleven kan bara komplettera genom slutprov vid ett tillfälle om året.

Skolorna kan få en utmaning i att identifiera vilka elever som kan behöva stöd eftersom meritvärdet räknas ut först efter att eleven avslutat sin skolgång i grundskolan eller gymnasieskolan. Nämnden föreslår därför att regeringen överväger att förlägga slutprov och meritvärdeskalibrering till ett tidigare tillfälle under vårterminen. Detta bör göras för att elever som hamnar strax under gränsen för behörighet till nationella program får möjlighet att komplettera. Nämnden anser att detta också blir problematiskt när introduktionsprogrammet programinriktat val avskaffas (se nästa avsnitt).

2. Avskaffade behörighetsgränser och programinriktat val (utredarens förslag 15 och 15.2)

Utredaren föreslår att elever ska vara behöriga till nationella program i gymnasieskolan om eleven har ett lägsta genomsnittligt meritvärde på 4 (se förslag 15.2). Förslaget innebär att en elev kan ha några betyg som är lägre än betyget 4 om övriga betyg är högre och ändå vara behörig till ett nationellt program. I samband med det avskaffas introduktionsprogrammet programinriktat val.

Nämnden ifrågasätter att introduktionsprogrammet programinriktat val ska tas bort eftersom man då tar bort möjligheten för elever som nästan är behöriga till nationellt program att bli behöriga till nationellt program. Det kan innebära att elevernas skolgång fördröjs och eventuellt behöver gå ett år på individuellt förberedelseprogram för att nå behörighet om eleven t.ex. inte är intresserad av ett 1900-poängsprogram.

3. Tidplan för ansökan till gymnasieskolan och högre utbildning

Vid ansökan till gymnasiet ska både betyg och slutprov utgöra elevens meritvärde. De nationella proven ska rättas centralt och elevernas slutliga kalibrerade meritvärde tas fram av Skolverket efter skolavslutningen.

Idag får alla elever veta på vilken gymnasieskola de har fått plats den 1 juli och arbetet fram till dess bygger på en noggrant utarbetad tidplan som bland annat specificerar när de slutliga betygen ska rapporteras in.

Nämnden anser att det finns en risk för att det nya systemet kommer medföra att det tar längre tid för att få fram elevernas meritvärde vilket kan leda till att antagningen förskjuts så att antagningen inte blir klar till den 1 juli. Det finns också risker för att även antagningen till högskolan förskjuts. Nämnden anser att det finns ett behov att se över tidsramar för gymnasieantagning och antagning till högre studier.

4. Tidplanen för införandet av förslagen (utredarens förslag 21.1.1)

Enligt utredningen ska förslagen genomföras stegvis från och med höstterminen 2027 då en ny betygsskala ska införas i gymnasieskolan. Det nya nationella provsystemet ska införas från och med vårterminen 2028. Meritvärderingskalibrering införs från vårterminen 2030 för elever som går ut åk 9 och gymnasieskolans år 3. För komvux införs nationella slutprov från och med våren 2030.

Nämnden vill påpeka att när detta förslag presenteras införs ämnesbetyg, vilka ska börja tillämpas från och med den 1 juli 2025 enligt riksdagens beslut. Detta förslag till ett nytt betygssystem (Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18) som ska börja tillämpas på utbildning ska starta höstterminen 2027. Detta innebär att i så fall kommer gymnasieskola och vuxenutbildning att behöva tillämpa tre betygssystem samtidigt - betyg enligt 2011 års läroplan, ämnesbetyg (Gy25/Komvux25) och betyg enligt det nya förslaget med tio steg under hösten 2027.

Nämnden vill också framhålla att implementeringen av dessa förslag kräver tid och resurser hos huvudmännen för kompetensutveckling av personal, beslutsstöd och digitala studieadministrativa system som kan hantera de nya betygen. Nämnden anser att det är viktigt att regeringen tar hänsyn till mottagarkapacitet, det vill säga att det krävs kapacitet för att bedriva skola samtidigt som nya förslag ska implementeras och förberedas för kommande förändringar.

Nämnden bedömer att planen för införandet är snäv och att det inte finns utrymme för anpassningar om implementeringen av någon av delarna i förslagen försenas. Planen bygger på att Skolverket, dels kan ta fram nya slutprov enligt förslagen och, dels få dem att fungera som digitala prov i tid. Nämnden föreslår att införande av förslag senareläggas för att minska risker för fel i implementering och ge utrymme för huvudmännen att förbereda för förändringarna. Höstterminen 2029 vore en bättre tidpunkt att inleda införandet eftersom första kullen med ämnesbetyg med betygen A-F har hunnit gå ut då även i den anpassade gymnasieskolan.

John Roslund (M), Lena Hjalmarsson (M) och Jonathan Rosenqvist (M) anmäler en skriftlig reservation till förmån för sitt eget yrkande (bilaga 3).

Åke Gusérus Bengtsson (SD) och Monika Hansson (SD) reserverar sig muntligen mot beslutet.

Vänsterpartiet inkommer med ett särskilt yttrande enligt bilaga 4.